

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הווי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת יתרו

- ג -

א. הנה יעווי ברש"י (ברכות סג: בד"ה עשית חסד) שביאר, שאהרן וזקני ישראל היו האורחים של יתרו בסעודה ההיא, - אמנם במהרש"א (שם) כתב, שיתרו הוא היי האורח של משה בסעודה ההיא עיי"ש, וכן פירשו עוד אחרונים, ואכמ"ל בזה.

והנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רא, א) 'גדול מברך... והני מילי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפי' אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית, ומה ברכה מברכו, יהי רצון שלא יבוש ולא יכלס בעל הבית הזה...'. עכ"ל, - ובמשנ"ב (שם ס"ק ד) כתב 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם', עכ"ל.

- ד -

ומעתה י"ל שלדברי רש"י הנ"ל, שיתרו היי בעל הסעודה, אי"כ י"ל שיתרו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, - ולכאוי יתרו לא היי צריך לכבד בדווקא את משה, וכמש"כ במשנ"ב הנ"ל, 'ואם יש שם כמה אורחים, תלוי לפי דעתו של בעל הבית, ואפי' ליתן לקטן שבהם'.

אך לדברי המהרש"א הנ"ל, שמשה היי בעל הסעודה, ויתרו ואהרן וכל הזקנים היו האורחים, אי"כ י"ל שמשה רבינו כיבד את אחד מהאורחים, בברכת הזימון וברהמ"ז, (ובזה אכתי יש לדון, האם משה היי צריך לכבד בדווקא את יתרו, - דיתכן דדברי המשנ"ב הנ"ל לא נאמרו, ככה"ג שאביו או חמיו הינם אחד מהאורחים, משום דכבוד אביו וחמיו זהו סוג כיבוד אחר, ממה שצריך לכבד אדם גדול בתורה, וע"ע בזה ואכמ"ל).

- ה -

ואמנם באמת יש להוסיף לפלפל עוד, דגם אי נימא כדברי רש"י הנ"ל, דיתרו היי בעל הסעודה, אך מ"מ אכתי יש מקום לדון ולומר, דיתרו לא היי יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי תכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

דהנה יעווי במשך חכמה שכתב וז"ל, 'לדעתי יתכן לומר, זבחים שהקריב יתרו היו זבחי תודה, ולכן אכלו לחמי תודה לפני האלקים', עכ"ל.

- ו -

ומעתה לפי דברי המשך חכמה הנ"ל יש לדון, לדעת האי מ"ד דס"ל דגם קדשים קלים הוו ממון גבוה, דאי"כ נמצא שיתרו כיבד את האורחים בלחמי תודה שהוו ממון גבוה, וא"כ יש לדון האם ככה"ג האורחים היו מחוייבים לברכו בברכת האורח, - או"ד דכיון דהוא כיבד אותם בלחמים של ממון גבוה, לכן הם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, כיון דהוא לא כיבד אותם בפת מממונו אלא בפת של ממון גבוה, - וצ"ע בזה.

ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים: (יח, יב).

הנה רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב בספרו 'טעמא דקרא', שיתרו הזמין אותם לאכול יחד עימו לחם, בכדי שעיי"ז יוכל אח"כ לברך ברהמ"ז עם ברכת הזימון, - ונראה מדבריו שם, שאח"כ כשסיימו לאכול ובאו לברך, אזי יתרו היי זה שברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, עיי"ש.

אמנם לכאוי יש מקום לדון ולפלפל טובא, מי באמת היי אמור להתכבד שם לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, - דלהלן יתבאר, שלכאוי י"ל שאהרן היי צריך לכבד את משה, ומשה היי מכבד את יתרו, ויתרו היי צריך לכבד את אהרן, ואהרן היי צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - ויש בזה גלגל החוזר, וכפי שיתבאר להלן.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יעווי ב'משך חכמה' (שם) שכתב, שלמ"ד שיתרו בא לאחר מתן תורה, אזי י"ל שמשה רבינו אכל יחד עימם בסעודה ההיא (ולא שימש לפניהם), עיי"ש.

ומעתה לצד זה יש לדון, דכאשר עמדו אח"כ לברך את ברהמ"ז, אם נניח שמשה רבינו מצידו ביקש לכבד את יתרו לברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, מדין כבוד חמיו (עי' בביאור הגר"א יו"ד סי' רמ, לב), הרי יעלה שאע"פ שי"ל שיתרו מצידו, לא היי צריך לכבד בחזרה את משה רבינו בברכת הזימון (כיון שמשה עצמו כיבדו מדין כבוד חמיו).

אך מ"מ יתרו מצידו היי צריך לכבד את אהרן הכהן בברכת הזימון, כיון שאהרן היי גדול ממנו בתורה, וקיי"ל (שו"ע או"ח סי' רא, א) 'שהגדול מברך, - (וגם יש לדון עוד, שהיי צריך לכבדו גם מצד שאהרן הוא כהן, - אך בנקודה זו יש לפלפל עוד, ואכמ"ל בזה).

- ב -

ומאיידך, אהרן הכהן מצידו היי צריך לכבד את משה רבינו בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שמשה היי מלך (שמו"ר פ"ב, ו), ומחמת כבודו של מלך היי צריך לכבדו בזה, - משום דאף אי נימא שלאהרן הכהן כבר הייתה אז את המעלה של כהן גדול, אך מ"מ הרי קיי"ל בגמ' (הוריות ג.) 'שמלך קודם לכהן גדול עיי"ש, (ועוד, דהא יש דס"ל, דמשה רבינו גם היי כה"ג, עיי' בזבחים קב).

ונמצא, שאהרן היי צריך לכבד את משה, ומשה היי מכבד את יתרו, ויתרו היי צריך לכבד את אהרן, ואהרן היי צריך לכבד את משה, וחוזר חלילה... - וא"כ יש כאן גלגל החוזר, ויש לדון ולפלפל בזה, מי היי אמור לבסוף להתכבד בברכת הזימון.

ויש לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

ואי נימא כהצד הב' הנ"ל, דהם לא היו חייבים לברכו בברכת האורח, א"כ לפי"ז י"ל דיתרו גם לא הי' יכול לקבוע מדין בעל הסעודה, מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז, כיון שלהנ"ל לא הייתה ליתרו כלל את מעלת ודין 'בעל הסעודה', שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל.

- ז -

[ואמנם אכתי יש מקום להוסיף ולפלפל בזה, בדפשוטות י"ל דיתרו כיבד אותם גם בבשר ודגים וכל מטעמים, ולא רק בסעודת פת גרידא, - וא"כ יש לדון, האם הם היו מחוייבים לברך את יתרו בברכת האורח, על הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דברכת האורח נקבעת רק לפי הפת.

ובאמת יש לדון בזה בנידון חדש, שהוא מהמעשים שבכל יום, שמצוי שכאשר משפחה מתארחת אצל משפחה אחרת לסעודה, אזי האורחים רוצים לשאת קצת בעול ההכנות לסעודה, ולכן יש אורחים שנוהגים לאפות חלות עבור כל בני הסעודה, ולהביא עימם את החלות לבית המארחים עבור הסעודה.

ומעתה יש מקום לדון בזה, האם האורחים הנ"ל מחוייבים לברך את ברכת האורח משום הבשר ודגים וכל מטעמים, - או"ד דכיון דאת הפת הם הביאו, א"כ נמצא שברהמ"ז הם התחייבו רק מחמת הפת שלהם, וא"כ אולי נימא שאין בכה"ג מדינא דגמ', את החיוב של ברכת האורח.

- ח -

ושלחתי לשאול את הנ"ל לפני מורי הוראה מובהקים שליט"א, - והיו שהשיבו שבכה"ג באמת אין חיוב של ברכת האורח, כיון שאכילת הפת המחייבת בברהמ"ז, הרי הייתה רק מהפת שלהם, ולא מהפת של המארחים.

ומאיידך היו שציידו, שכיון שגם על הבשר ודגים וכל מטעמים יש חיוב ברכה אחרונה, ובאמצע הסעודה הרי כל האוכל מתחייב בברכת הזמון, א"כ נמצא שהברהמ"ז שייכת גם לבשר ודגים וכל מטעמים.

ולכן י"ל דגם בכה"ג שהפת הייתה משל עצמם, אך מ"מ הם חייבים לברך את ברכת האורח, כיון שברהמ"ז הרי פוטרת גם את הבשר ודגים וכל מטעמים, שהם קיבלו מהמארחים שלהם, - ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

ומעתה יש נפ"מ בחקירה הנ"ל, גם לגבי מה שהסתפקנו לעיל, האם ליתרו הייתה את מעלת בעל הסעודה, שיוכל לקבוע מי יתכבד בברכת הזימון וברהמ"ז וכנ"ל].

- ט -

ב. ויש להוסיף לפלפל בזה עוד, דמצד אחר יש לדון ולומר, דהיו צריכים כולם לכבד את יתרו בברכת הזימון וברהמ"ז, וכדלהלן.

דהנה כתב המשנ"ב (סי' קסז, סח) בשם המג"א, שהחתן ביום חתונתו בוצע את הפת, אע"פ שיש בהמסובין גדול ממנו עיני"ש, - ועיני"ש ב"י שהקודמים לבצוע, הם קודמים גם לברך ברכת הזימון וברהמ"ז (חוץ מכאשר בעה"ב בוצע, שברהמ"ז דינו לכבד את האורח וכנ"ל).

ויש שביארו, שהטעם שהחתן ביום חתונתו בוצע, וגם מברך ברכת הזימון וברהמ"ז, הוא משום שכל הסעודה הינה לכבוד חתונתו, וא"כ בדין הוא, שהוא יהי' זה שיתכבד לבצוע ולברך את ברכת הזימון וברהמ"ז.

ומעתה יעוי' במש"כ במודרשים, שסעודת יתרו הייתה סעודת ברית מילה או סעודת גירות, - ולפי"ז להנ"ל י"ל, דכיון דכל הסעודה הייתה לכבוד מילתו או גירותו, א"כ י"ל דכולם היו צריכים לכבד את יתרו לבצוע, ולברך את ברכת הזימון וברהמ"ז, משום דהוי דומיא דחתן ביום חתונתו הנ"ל, - ודו"ק ונפלא.

[ואמנם אי נימא שליתרו הי' שם את דין בעל הסעודה וכנ"ל, אזי אכתי יליע בזה, האם הא דקיי"ל דחתן מברך, הוא גם בכה"ג שהחתן הוא בעל הסעודה, ואם יברך בעצמו תתבטל מחמת זה ברכת האורח, וצ"ל בזה].

- י -

ג. ולעצם הספק של הגלגל החוזר הנ"ל, יש מקום לפשוט את הספק, גם בציור שמשא אהרן ויתרו היו כולם בעלי הסעודה, וכדלהלן.

דהנה יעוי' בספר 'שיעורי שלמי תודה' (ענייני ברכות וירידת גשמים, עמ' כד), שהגר"צ פלמן זצ"ל יסד שם (ע"פ הגמ' בזבחים ז:.) כיצד ניתן להכריע בספיקות של גלגל החוזר, עי"ש בהרחבה.

ולפי דבריו שם י"ל נמי בנידו"ד, שכיון שישנן ב' סוגי מעלות של קדימה בספק שלפנינו, - והיינו שהמעלה של משה והמעלה של אהרן, שתייהן שייכות לאותו סוג של מעלה אחת (כלפי המעלה של יתרו), - כיון שהמעלה של משה בכך שהוא מלך, הינה מעלה בעצם חשיבותו של משה, שיש לו חשיבות בכך שהוא מלך, - וכן המעלה של אהרן בכך שהוא גדול בתורה (וכן בכך שהוא כהן וכנ"ל), הינה מעלה בעצם חשיבותו של אהרן, שיש לו חשיבות בכך שהוא גדול בתורה.

ומאיידך, המעלה של יתרו שהי' למשה לכבדו משום שהוא חמיו, אינה מעלה בעצם חשיבותו של יתרו, שמשא הי' צריך לכבדו משום שהוא אדם חשוב, שהרי אין ליתרו מעלה וחשיבות בעצמו יותר ממשא, - אלא זהו רק דין מהלכות כבוד חמיו, שחייב אדם לכבד חמיו (שור"ע יו"ד סי' רמ, כד), אך ליתרו באמת אין חשיבות בעצם יותר ממשא.

- יא -

וא"כ בכה"ג יסד שם הגר"צ פלמן זצ"ל, שדנים בתחילה רק את ב' הדברים שיש להם את אותו סוג של מעלה (כלפי הדבר הג', שמעלתו שונה לגמרי), - והיינו דבנידו"ד יש לדון בתחילה רק את משה ואהרן, שבשניהם הסיבה להקדימם היא מחמת שיש להם חשיבות בעצמם, ודנים ביניהם מי קודם למי, - וכאשר נדון אותם בתחילה בפני עצמם, הרי משה קודם לאהרן, כיון שמלך קודם לכהן גדול וכנ"ל.

ולאחר שהכרענו בתחילה שמשא קודם לאהרן, אזי אהרן יוצא ומסתלק מהספק, כיון שהוא ודאי אינו קודם למשה, - ואז בשלב ב' דנים את ב' הספיקות שנשארו (דהיינו הספיקות שיש להם ב' סוגי מעלות שונות), ובנידו"ד היינו את משה ויתרו.

וא"כ לפי"ז כד נימא שמשא הי' נכבד את יתרו בברכת הזימון משום כבוד חמיו, א"כ יעלה שיתרו לא הי' צריך לכבד את אהרן מדין גדול בתורה, כיון שהרי אהרן כבר הסתלק ויצא לגמרי מהספק בתחילה, ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרם להוצאות הפעת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קו צרכי הרבים' - ולגלוש למשבצת המציאות: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"ג ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)